

Ne može se većinski vlasnik privatizovanog RTB Bor amnestirati odgovornosti u vezi sa zagađenjem

Pre više od tri meseca na konferenciji za novinare u Boru gradonačelnik Aleksandar Milikić i lokalna vlast upozoreni su da su u obavezi, u skladu sa Zakonom o zaštiti vazduha (član 33 i član 34), da donesu Kratkoročni akcioni plan zato što je otrovnih materija u vazduhu daleko iznad zakonom dozvoljenih.

Taj plan, na koji Ministarstvo za zaštitu životne sredine daje saglasnost, sadrži kratkoročne mere koje se preduzimaju zbog smanjenja rizika ili trajanja prekoračenja.

Mesečni izveštaji o zagađenju koje za račun grada Bora obezbeđuje Laboratorija za hemijska ispitivanja Instituta za rudarstvo i metalurgiju u Boru (dostupni su i preko sajta grada Bora – javni prikaz) predstavljali su alarm na koji nadležni u Boru i republici nisu blagovremeno reagovali.

Iz tih izveštaja se vidi da zagađenje traje mesecima i da je daleko iznad dozvoljenih zakonskih propisa, kako za sumpor dioksid (SO₂), tako i za suspendovane čestice (RM10), pri čemu su koncentracije izuzetno opasnih materija, arsena (As) i kadmijuma (Cd) stalno prisutne i višestruko uvećane od zakonom dozvoljenih. Posle dužeg vremena pojavljuju se opasni metali olovo (Pb) i nikl (Ni).

Lokalna vlast je obećala da će preduzeti konkretne mere u saradnji sa republičkim inspektorom za zaštitu životne sredine Emilom Tošić i predstavnicima firme Zijin kako bi se problem prekomernog aerozagađenja rešio u najkraćem roku.

Zato je u Borskom upravnom okrugu, početkom jula ove godine, organizovan sastanak kome su prisustvovali: gradonačelnik Bora, direktor Privrednog društva SERBIA ZIJIN BOR COPPER DOO BOR, predstavnici Ministarstva za zaštitu životne sredine, načelnik Odeljenja policije u Boru i, na iznenađenje mnogih, načelnik borskog odeljenja Bezbednosno-informativne agencije (BIA). Nakon sastanka javnosti je predočeno da su doneti konkretni predlozi za rešavanje problema aerozagađenja na području Bora. I to je sve što je vlast učinila.

Mnogi apeli, od građana do ekoloških udruženja i političkih organizacija, upućeni na adresu odgovornih u Republici i lokalnoj samoupravi nisu urodili plodom.

Oblaci zatrovanog dima svakodnevno su bili prisutni iznad Bora. Zbog prekomernog aerozagađenja organizovani su i protesti građana koje je gradonačelnik Milikić ironično nazvao političkim, mada je svakome bilo jasno da je reč o životnom interesu naroda.

Imajući u vidu da se ništa vidljivo nije pokrenulo, 15. septembra, najavio sam, u svoje i u ime

odbornika sa liste „Mi ili oni“, koja je 2018. godine nastupila na lokalnim izborima u Boru, krivičnu prijavu protiv zagađivača i odgovornih lica zbog nepreduzimanja mera u cilju zaštite građana Bora i okolnih sela, kao i samih radnika u topionici.

Ni ova najava nije pokrenula odgovorne da pokažu ozbiljnost. Nisu se obazirali, ni zagađivač, ni nadležni, iako je zagađenje bilo sve veće.

Iz izveštaja za jun 2019. godine vidi se da je sumpor-dioksid, na primer, kod mernog mesta „Jugopetrol“ prekoračio graničnu i tolerantnu vrednost (koja po zakonu iznosi 125 mikrograma po kubnom metru (g/m) vazduha) čak 18 puta. Po važećim zakonskim propisima u toku kalendarske godine može se prekoračiti samo tri puta, dok je u junu to prekoračenje šest puta veće od dozvoljenog godišnjeg prekoračenja.

U izveštaju za jul 2019. godine na istom mernom mestu zabeleženo je 15 dana prekoračenja, dok je u izveštaju za avgust još veće, čak 20 dana. I u septembru je 15 dana zabeleženo prekoračenje sumpor-dioksida u vazduhu.

U pojedinim intervalima u toku dana javljalo se i enormno kratkotrajno (sat-dva) zagađenje, pri čemu je koncentracija sumpor-dioksida prelazila 1.000, pa čak i 2.000 mikrograma po kubnom metru vazduha. Poznato je da se koncentracija od 500 mikrograma smatra veoma opasnom po ljudsko zdravlje.

Treba imati u vidu da se i mnogo opasnije materije poput arsena, kadmijuma i olova stalno pojavljuju u vidu frakcija suspendovanih čestica PM10 (teški metali). Samo u septembru 13 dana je zabeleženo prekoračenje PM10 čestica na mernom mestu „Jugopetrol“. I olovo je tokom 10 dana prekoračilo dozvoljenu koncentraciju.

U oktobru zagađenje je nastavljeno, pri čemu se iz dnevnih izveštaja sa mernih mesta moglo videti da sadržaj sumpor-dioksida redovno prelazi 500 mikrograma, a 23. oktobra i preko 1.700.

Uvidevši da apeli nisu urodili plodom 30. oktobra, Osnovnom javnom tužilaštvu u Boru, podneo sam krivičnu prijavu protiv odgovornih za krivično delo zagađenje životne sredine i krivično delo nepreduzimanje mera zaštite životne sredine.

Krivičnom prijavom zahtevao sam da se krivično gone: Long Yi (direktor i odgovorno lice u privrednom društvu SERBIA ZIJIN BOR COPPER DOO BOR), Aleksandar Milikić (gradonačelnik Bora) i Emila Tošić (republička inspektorka za zaštitu životne sredine za Borski i Zaječarski upravni okrug).

Prema mišljenju stručnjaka zagađivač (ZIJIN) mora, do rešavanja problema odsumporavanja ili izgradnje nove topionice (prema najavi), da proizvodnju prilagodi projektovanom kapacitetu ove i ovakve topionice.

Topionica radi sa kapacitetom iznad predviđenog i to je osnovni uzrok zagađenja vazduha.

Fabrika sumporne kiseline ne može da prihvati svu količinu prašine i gasova iz topioničkih konvertora. Imajući u vidu koliko su Kinezi platili za 63 odsto RTB Bor, najava izgradnje novih postrojenja ne bi za njih predstavljao veliki zalogaj. Odgovornost države Srbije je, takođe, velika imajući u vidu da je i dalje vlasnik 37 odsto u privatizovanom RTB Bor. U periodu 2015-2018. godine (pre privatizacije) vazduh je bio čistiji, jer je topionica radila smanjenim kapacitetom. I pored toga godišnji izveštaj o kvalitetu vazduha u Boru za 2018. pokazuje da je srednja godišnja vrednost koncentracije arsena iznosila 145,3 nanograma po kubnom metru vazduha (ng/m³) i višestruko prekoračuje maksimalno dozvoljenu koncentraciju za godišnji period usrednjavanja koja po zakonu iznosi 6 ng/m³. S obzirom da ove godine Topionica radi sa većim kapacitetom nego ranije treba očekivati još gore rezultate, prvenstveno kada su u pitanju arsen i kadmijum.

Sa druge strane, problem aerogađenja nije nastao ove godine već je to višedecenijska muka Bora i to uveliko naglašavaju u ZIJIN, čiji menadžment stalno napominje da je odgovorna kompanija koja uvek posluje u skladu sa svim važećim propisima i standardima, kako lokalnim i nacionalnim tako i evropskim.

Ističu kao dugoročnu meru izgradnju postrojenja za odsumporavanje i tehničku nadogradnju topionice kako bi emisija gasova uvek i u potpunosti bila u skladu sa propisanim standardima. Izgradnja takvih postrojenja trajali bi oko dve godine. Oni često prozivaju rukovodstvo pređašnje kompanije RTB da je zanemarilo neophodne mere odsumporavanja izduvnih gasova prilikom izgradnje topionice tako da sumpor-dioksid nije mogao efikasno i u potpunosti da se prihvati i preradi.

Kao rezultat nameće se nestabilan proces proizvodnje u dužem periodu, a time i povećano aerogađenje. Posebno naglašavaju da je oprema za topionicu zastarela što je novi momenat i pokazatelj velike prevare. Na štetu države i posebno građana Bora.

Ove konstatacije i zaključci menadžmenta ZIJIN nameću i pitanje – šta je ugrađeno u rekonstruisanu Topionicu i zašto je onda država dozvolila da se ogroman novac (sa početnih 130 stiglo se na preko 350 miliona evra) potroši na nešto što je neefikasno i nestabilno. Sadašnji rad topionice pokazuje da je sve rađeno nakaradno i da je interes države i RTB Bor bio zanemaren. Uzalud je struka (pre svega inženjeri iz RTB Bor i Instituta za rudarstvo i metalurgiju) ukazivala da ovakav tip „nove“ topionice nije dobro rešenje za RTB Bor. Ukazivali su da je bilo neophodno raspisivanje međunarodnog tendera za izgradnju nove topionice, pri čemu bi se dobila najsavremenija, a ne kako Kinezi kažu, zastarela tehnologija. Ugovor o izgradnji topionice potpisan je sa kanadskom kompanijom SNC Lavalin 2010. godine, a nakon kreditnog aranžmana sa kanadskom EDC bankom 2011. krenula je izgradnja.

Rokovi za završetak projekta topionice (celovit projekat nije ni postojao) prekoračeni su za dve i po godine. Obećano je čisto nebo i konačno rešenje nagomilanih višedecenijskih ekoloških problema. U tim predizbornim obećanjima posebno se isticao tadašnji ministar i predsednik URS Mlađan Dinkić.

Na tim obećanjima su u Boru i dobijeni izbori. Istim putem nastavio je Aleksandar Vučić koji je RTB koristio u predizborne svrhe sve do privatizacije 2018. godine. Današnja situacija pokazuje da nema ni čistog neba nad Borom i okolinom, a nema više ni RTB-a, kompanije od nacionalnog značaja koja se ni kom slučaju nije smela prodati.

Za nekontrolisano trošenje sredstava u rekonstrukciji topionice niko nije odgovarao, niti je pokrenuta odgovornost. Vlast nije reagovala ni u jednom momentu da se menadžment RTB Bor urazumi i domaćinski vodi kompaniju. Umesto toga, menadžment kombinata bakra (ujedno i rukovodstvo lokalnog SNS) i vrh SNS zajedničkim snagama su jurišali u nove izborne pobeđe.

RTB je bio firma od najvećeg (partijskog) značaja za vlast Aleksandra Vučića koji je, tokom poseta Boru, najavljivao, zajedno sa Blagojem Spaskovskim, nova ulaganja i procvat rudarstva u Boru, kao i to da će nakon dobijanja strateškog partnera RTB Bor ostati u većinskom državnom vlasništvu.

Očigledno je za prodaju većinskog dela RTB Kinezima postojao razlog. Nekontrolisano trošenje novca tokom rekonstrukcije topionice, i razni štetni ugovori, pogotovo u vezi sa uvoznim koncentratom bakra, uslovili su ovakav scenario. Možda je neko pomislio da će svi problemi u vezi RTB, od aerozagađenja do felerične topionice i afere o velikoj krađi zlata, nestati njegovom prodajom.

Na žalost, opet smo na početku rešavanja problema, posebno u sferi prekomernog aerozagađenja u Boru i okolini.

Ne može se većinski vlasnik privatizovanog RTB Bor amnestirati odgovornosti u vezi sa zagađenjem. Znali su oni šta kupuju. Osim pogona kupili su i rudna ležišta i zahvaljujući tome mogli su da planiraju i kupovinu novih, istraženih i bogatih rudnih ležišta bakra i zlata izvan RTB Bor, za čiju kupovinu su izdvojili neuporedivo više novca nego za kupovinu većinskog udela u RTB. A kombinat bakra im je bio važan zbog kupovine rudnog ležišta Čukaru Peki.

Štaviše, postavlja se i pitanje zašto nije urađena valjana Studija o proceni uticaja rudnika Čukaru Peki na životnu sredinu, pri čemu se očigledno ne primenjuju ekološki standardi koji važe u Evropi. To je bio povod za proteste meštana u selima budućeg rudnika bakra i zlata zbog zagađivanja vodotokova i drugih nekontrolisanih aktivnosti.

Da li se Bor, pored aerozagađenja, nalazi pred novim ekološkim iskušenjima, jer je dolaskom

strateškog partnera nastavio da bude najzagađenija sredina u Srbiji i Evropi. Tu cenu, u kojoj je glavnu ulogu imala naša država, najviše plaćaju nedužni građani Bora i okolnih sela, a posebno njihova deca.

Izvor: danas.rs